

Gyógyszerészettörténeti közlemények

Gyógyszerészet 33. 363–364. 1989.

Hildegard von Bingen gyógyszerkincse

HALM IVÁN

Hildegard von Bingen bencés apátnő latin nyelvű tudományos feljegyzéseivel az empiria első rögzítői közé tartozik. A nagy műveltségű apátnő 1151-ben természettudományos mentalitással írja meg farmakognóziáját. Korának, a XII. századnak gyógyszerkincsét gyűjtötte össze és ismerteti, gyógynövények feldolgozását, alkalmazott technológiáját, adagolásait, gyógyító hatásait, majd mindezekhez tapasztalatait rögzíti, azt pontos utasításokkal egészíti ki. „Causae et curae” c. életművét 1150–1158 között írta, ebben 70 gyógynövényt tárgyal. Művét Lous Portmann adta közre 1980-ban az első szöveg fordításban (Basel). Gyógyszerkincse, terápiája a gyógyítás mellett a betegség megelőzését is szolgálja. Még sok munka vár arra, aki életművét tudományosan feltárni kívánja.

Szent Hildegard 1098-ban Böckelheimben született grófi családból. A bencés disibodenbergi kolostorban apáca, majd apátnő lett, később megalapította a Bingen melletti rupertsbergi kolostort, ahol 1179-ben halt meg. A „rajnai látnok”-nak nevezett egyik legnagyobb német szent látomásai és kinyilatkoztatásai által lett híres vallástörténeti szempontból. Ezek a kinyilatkoztatások a wiesbadeni kódexben vannak leírva, nevezetesebb művei: Liber scivias (=sci vias lucis), Liber vitae meritorium, Liber divinatorum operum (Pallas 1895).

A mai nézetünk szerint az egyén egészségéért az egyén és a társadalom felelőssége lép előtérbe. Az önkárosító életstílusunkkal kell felhagynunk, hogy egészségesen éljünk. Ezért mondja Hildegard: az ember az egész világ és ha az ember a világ törvényeit áthágja, azaz a mértéktartás ellen vét. Ilyen módon tekintve Hildegardot, szemlélete egészen modern, miszerint az élővilágot teljességében látni és megérteni azt jelenti, hogy a legközelebbi mindig a legtávolabbival van vonatkozásban. Igen aktuális ma e világnézet a kozmosz egységéről. Savanyú esők, pusztuló erdők, szennyezett vizek, szmog, lárma, — röviden: a planáris bioszféra megbetegedése egyúttal a makrokozmosz betegsége is.

Az apátnő 1151-től szinte áttekinthetetlen kincset hagyott az utókorra. A gyógynövények erejéből nyújtott konkrét segítséget az utókor szenvedői számára. A bencés apátnő írásai ma is aktuálisak. Mind több kutató érdeklődik művei iránt; orvosok és gyógyszerészek cserélik ki gondolataikat gyógyeljárásairól. Ma, amikor a beteg ember páciensként elhagyatottnak érzi magát, amikor a technika mindenhatóságába való hite megdőlt, figyelme egyre inkább a természet kínálta terápiás erőkre terelődik, figyelmünk Hildegard életművére, a „Causae et curae” felé fordul. Ma, amikor hajlunk arra, hogy egyes panaszainkat izoláltan kezeljük, ő már az egész embert szemléli és veszi figyelembe (XII. század). Ma fejfájásunk csillapítására beveszünk egy tablettát, Hildegard megkérdi, miért és honnan a fejfájás. Az embert nem mint a szervei összességét szemléli, az ember nála a test és a lélek egysége.

Hildegard szerint a gyógynövények nemcsak természeti alapon gyógyítanak, hanem azok természetfeletti erőket is hordoznak.

Munkámban Hildegard von Bingen Baselban kiadott fordítását tanulmányoztam. Modernnek találok mindenekelőtt a présle készítését. Mai korszerű technikával, óriási préseken nyerik ki a friss növényből a nedveket. Ha ma azt olvassuk, hogy egy gyári készítmény extraktumot tartalmaz, az mindig présle, a teljesen friss, a tisztított növény préselve: gyökereztől, levelestől, szárastól, virágostól együtt. Ezt tette Hildegard is. Ma ez a legmodernebb gondolat a fitogyógyászatban, mivel nem egy hatóanyag támadáspontjában, hanem az összkivonat, a présle összehatásában kell, hogy gondolkodjunk. Hildegard von Bingenél modern még a megelőzés gondolata is — 1151-ben! Óva int korának dívó mértéktelen evészetétől és ivászatától, tivornyáitól. Hildegard főzetet, forrázatokat, tehát infúzumokat és dekoktumokat készít. Pontos technológiát ír elő, adagolást, tehát használati utasítást. A préslevet finom liszttel gyártja kis lepénnyé. Mi más ez, mint a pilulamassza elődje? Gőzöléseket ír elő, inhaláltat, kenőcsöket készít, borogatásokat ajánl, és minden tapasztalást rögzít. Korának egészségügyi és betegségyógyító tudományának tégláit rakja össze az utókor számára. Ezzel megírja korának farmakognóziáját, de farmakológiáját is, hogy tudásával, tapasztalataival halála után is a betegek, elesettek segítségére lehessen. Modern még benne az a törekvése is, hogy gyógyszerformáját érzékfiziológiai és érzékszichológiai szempontból készítse, tehát: íz, szín, aroma, illatállomány a lehetőségekhez mérten vonzó legyen és nem visszataztító.

RECEPTÚRÁJÁBAN FELHASZNÁLT ANYAGOK:

MEL	NaCl	BABLISZT
VINUM	TOJÁS-	HAGYMA
AQUA	SÁRGÁJA	OLIBANUM
FONTIS	TOJÁS-	SULFUR
AXUNGIA	FEHÉRJE	SZARVAS-
URSI	ACETUM	CSONTVELŐ
AXUNGIA	SEBUM	KECSKETEJ
PORCI	BOVINUM	
BUTYRUM	SEBUM	
OLEUM	CERVINUM	
FAOLAJ	LISZT	
MÁKOLAJ	BÚZALISZT	
	ROZSLISZT	

Hildegard von Bingen gyógyszerkincsét a „Causa et curae” c. könyvéből az alábbi gyógynövények és gyógyanyagok felsorolásával érzékeltetjük, mellőzve a hatástani magyarázatot, mivel ezek tankönyveinkben úgyszólván közismertek:

Aquilegia vulgaris, Inula helenium, Marrubium vulgare, Arum maculatum, Veronica beccabunga, Ocimum basilicum, Betonica officinalis, Artemisia vulgaris, Chrysanthemum cinerariaefolium, Capsella bursa-pastoris, Lepidium latifolium, Urtica dioica, Anethum graveolens, Triticum spelta, Dictamnus albus, Origanum vulgare, Castanea sativa, Althaea officinalis, Verbena officinalis, Foeniculum vulgare, Potentilla reptans, Alpinia officinarum, Gentiana lutea, Glechoma hederacea, Phyllitis scolopendrium, Zingiber officinalis, Allium sativum, Anthriscus cerefolium, Verbasicum thapsiforme, Mentha crispa, Carum carvi, Piper cuceba, Lavandula spica, Linum usitatissimum, Levisiticum officinale, Liliium candidum, Pulmonaria officinalis,

Silybum marianum, Peucedanum officinale, Melissa officinalis, Mentha aquatica, Myristica fragrans, Petroselinum crispum, Satureja hortensis, Mentha pulegium, Thymus serpyllum, Cydonia oblonga, Tanacetum vulgare, Ruta graveolens, Raphanus sativus, Calendula officinalis, Rosa centifolia, Salvia officinalis, Achillaea millefolium, Primula veris, Chelidonium majus, Iris germanica, Apium graveolens, Thymus vulgaris, Glycyrrhiza glabra, Viola odorata, Lemna minor, Plantago major et lanceolata, Vitis vinifera, Artemisia absinthium, Hyssopus officinalis, Cinnamomum, Curcuma zeduaria, Sambucus ebulus.

Irodalom a szerzőnél.

(Lakcím: Tokod, József Attila út 63. — 2532)

Érkezett: 1987. X. 15.

Krónika

III. Orvos-Eszperantó Konferencia

A Veszprém Megyei Kórház, a Szentés Városi Kórház, a Veszprémi Akadémiai Bizottság, a Nemzetközi Akadémia (San Marino), a Magyar Eszperantó Szövetség Tudományos Szakbizottsága és a Nemzetközi Orvos-Eszperantó Szövetség 1989. szeptember 29., 30. és október 1-jén Veszprémben rendezi a III. Orvos-

Eszperantó Konferenciát. Az előadások helye: a Veszprémi Akadémiai Bizottság székháza, Vár u. 37. A programban szerepel nemcsak Veszprém, hanem Pápa megnézése is, kultúrprogramokkal.

Jelentkezni az alábbi címen lehet: *dr. Hegyi István*, az UMEA helyi elnöke, 8200 Veszprém, Dobi u. 19. D. II. 9.